

Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми :
тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2016 р.)

УДК 37.01:351.74

Швець Д. В.

Перший проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогіч-
них наук

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Україна упевнено крокує шляхом модернізації соціально-економічних і правових відносин. Успіх у цій справі може забезпечити вдосконалення законодавства і державного управління, прийняття кожним громадянином правових інновацій, високий рівень правової культури населення. Водночас широкого розповсюдження серед громадян набувають недотримання й порушення законів, нігілістичне ставлення до права та юридичної діяльності, що актуалізує питання вдосконалення правового вихо-

вання. Враховуючи стратегічний напрям розвитку правової системи України в сучасних умовах, особливу увагу слід звернути на основні пріоритети правового виховання в об'єднаній Європі.

Сучасна система правового виховання в Європі обумовлена традиційною орієнтацією на повагу до прав і свобод людини та громадянина, а також спрямована на здолаття політичних і соціально-демографічних проблем, найбільш суттєвими з яких є: загострення міграційної політики; реакція європейського суспільства на міграційні процеси, яка часто набуває форми ксенофобії та політичного екстремізму; суперечності між високими гуманітарними стандартами у забезпеченні прав меншин та стандартами життя переважної більшості європейців. За таких умов, пріоритетним напрямом розвитку європейської спільноти стає соціокультурна інтеграція, яка, у свою чергу, обумовлює міжкультурний та міждисциплінарний підходи до громадянсько-правового виховання. У зв'язку з цим важливо усвідомити складність поєднання, примирення традиційного та мультикультурного підходів до виховання громадянськості.

Традиційно громадянськість розглядається як почуття і стан належності до країни, в якій народилася, виховується, живе людина. Вона включає також знання основних законів країни, розуміння їх ролі в розвитку суспільства й обов'язку їх дотримання. Виховання громадянськості означає прищеплювання людині із самого раннього віку інтересу до історії своєї країни, її життя, до її народу, воно спрямоване на усвідомлення людиною себе членом відповідного громадянського суспільства. Стрижнем громадянського виховання є патріотизм. Організація освоєння культури своєї країни в загальному контексті світової культури, розуміння й повага народних традицій і звичаїв наповнюють конкретним патріотичним змістом виховання громадянськості в освітньому процесі. Таким чином, важливо відзначити, що виховання громадянськості безпосередньо пов'язано з формуванням національної політичної та правової культури. На відміну від цього, мультикультурний підхід передбачає вихід категорії громадянськості за межі держави-нації, вимагає толерантного ставлення до представників різних етнічних, расових, релігійних груп. У Декларації принципів толерантності, яка була затверджена на Генеральній конференції ЮНЕСКО 16 листопада 1995 року, толерантність означає повагу, сприйняття та розуміння широкого розмаїття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті та переконань. Толерантність – це

єдність у різноманітті. Толерантність – це те, що уможливило досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру.

Західноєвропейські громадські організації прийняли пакет документів, що ініціюють так зване полікультурне виховання, яке стало офіційним курсом Євросоюзу. Головне завдання полікультурного виховання – допомогти особистості усвідомити культурне розмаїття як умову розвитку суспільства та індивіда, протистояти проявам расизму й націоналізму, сформуванню почуття солідарності та взаємодопомоги, а також долучити громадян до національних, міжнаціональних та загальнолюдських цінностей. Полікультурне виховання має три основні цілі, які можна визначити такими поняттями: плюралізм (збереження культурного розмаїття та повага до нього); рівність (підтримка рівних прав на освіту та виховання); об'єднання (формування в душі загальнонаціональних політико-правових, економічних та духовних цінностей). Полікультурне виховання орієнтує передусім на усвідомлення не тільки прав, а й обов'язків щодо інших соціальних та національних груп.

Значну увагу розробці концептуальних засад виховання європейської громадянськості приділяє Рада культурного співробітництва Ради Європи. Зокрема, цією інституцією був розроблений кодекс виховних цінностей, схвалений як керівництво до дії в умовах мультикультурного суспільства. Кодекс стосується таких аспектів громадянського виховання: ставлення людини до себе, стосунків з іншими людьми, ставлення до суспільства, до навколишнього середовища. В інших документах, що стали наслідком тривалої роботи спеціалістів, поняття громадянськості розглянуто в політичному, юридичному, соціальному та культурному аспектах і означає інтегрованість індивіда у структуру суспільства та прийняття ним норм закону. З позицій держави громадянськість передбачає прояв лояльності, слугування інтересам суспільства в цілому; з позицій індивіда – свободу, незалежність і політичний контроль над владними інститутами.

У 1993 – 1996 рр. Радою Європи було реалізовано програму «Викладання історії у новій Європі», завданням якої було зробити, на основі неупередженого дослідження фактів і джерел, зміст історичної освіти в країнах Європи об'єктивнішим, заповнити «білі плями», стерти стереотипи, виправити помилки. Підкреслюючи важливість історичних подій у вихованні особистості, експерти Ради Європи радять вивчати історію на всіх рівнях освіти. Об'єктом викладання та засвоєння історії повинні бути всі аспекти життя минулого – духовні, соціальні, економічні, культурні, наукові, технічні тощо. Метою вивчення історії повинно стати формування вмінь та навичок самостійного історичного мислення. Єв-

ропейська конференція учителів історії («Єврокліо») наголошує на тому, що провідними пріоритетами у змісті історичної освіти повинні стати: історія власної країни, історія Європи як спільного регіону проживання; загальні події та явища, що вплинули на розвиток більшості країн Європи; історія країн-сусідів; історія національних меншин своєї країни, що повинна бути інтегрована як у зміст національної історії, так і в історію країн-сусідів. Зміст навчального курсу має будуватися на основі широкого порівняння явищ і процесів, що відбувалися на загальноєвропейському та регіональному рівнях, з наданням переваги спільним рисам цих процесів; європейська історія повинна викладатися з позицій взаєморозуміння, толерантності, пріоритету загальнолюдських цінностей. Виховання історією як одне з завдань історичної освіти має сприяти усвідомленню школярами своєї належності не тільки до нації, народу, держави, а й до європейської спільноти.

На 104-й сесії Комітету міністрів Ради Європи, яка відбулася з нагоди 50-річчя організації, було прийнято Декларацію і програму виховання громадян у дусі демократії, заснованої на усвідомленні ними своїх прав та обов'язків. Указаний документ визначає, що «виховання громадян у дусі демократії, засноване на усвідомленні ними своїх прав та обов'язків, є справою всього життя і становить процес, який передбачає безпосередню участь у ньому кожного і який розвивається в різних умовах: у родині, в навчальних закладах, на робочому місці, в межах професійних, політичних і неурядових організацій, в місцевих общинах, під час проведення різних культурних заходів, через засоби масової інформації». Виховання громадян у дусі демократії повинно стати «найважливішим компонентом усіх політичних програм і практичних дій стосовно сфери освіти, професійної підготовки, культури молоді».

Підсумовуючи, слід зазначити, що Україна знаходиться на тій стадії трансформаційного періоду, яка терміново потребує формування у суспільній, груповій та індивідуальній свідомості справжніх демократичних цінностей. Це завдання є складним, системним, що потребує зусиль усіх інститутів держави і громадянського суспільства. В Україні ще у середині 1990-х років було створено Всеукраїнську міжвідомчу координаційно-методичну раду з правової освіти населення, яка покликана бути координатором правоосвітніх процесів, забезпечити об'єднання зусиль органів юстиції, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських інституцій, навчальних закладів та закладів культури, наукових установ, засобів масової інформації щодо виховання вільного свідомого громадянина демократичної правової держави. Зараз діяльність указаної ради важко назвати

Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми :
тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2016 р.)

ефективною. Між тим, проведення системних реформ у державі гальмується внаслідок низького рівня правової культури громадян та деформованої правосвідомості широких верств населення. Відтак, конче необхідним у сучасних умовах є формування у свідомості людей таких якостей і цінностей, як рівноцінність кожного людського життя; повага до себе та інших; свобода; солідарність; етнічна, расова, політична, культурна та релігійна толерантність; взаєморозуміння; вміння розв'язувати конфлікти в неагресивній манері й розвивати конструктивні стосунки з іншими людьми відповідно до наявних європейських стандартів.

Список бібліографічних посилань

1. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка. Київ.: ДАКККіМ, 2008. 291 с.
2. Декларация и программа воспитания граждан в духе демократии, основанное на осознании ими своих прав и обязанностей//База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_038 (дата звернення: 16.11.2016).
3. Кресіна І. Проблеми утвердження толерантності в українському суспільстві. Ірина Кресіна//Зовнішні справи. 2011. № 1. С. 48–51.
4. Філософія правового виховання/А.П. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. Харків: Право, 2012. 248с.

Одержано 16.11.2016